

V. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar.

Mustaqil ta'limdan ko'zlangan maqsad va vazifalar - bu talabalarda mustaqil bilim olish ko'nikmalarini shakllantirishdan iborat.

Mustaqil ta'lim seminar mashg'ulotlariga tayyorgarlik ko'rishdan tashqari fan dasturida ko'rsatilgan, ammo fan bo'yicha talabning bilim doirasini kengaytiruvchi qo'shimcha mavzular doirasida berilgan topshiriqlarni bajarishi o'z ichiga oladi.

V.1. Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Buxgalteriya hisobining funksiyalari, vazifalari. Fanning predmeti.
2. Buxgalteriya hisobiga qo'yiladigan talablar buxgalteriya hisobining usullari.
3. Iqtisodiy faoliyatni boshqarishda hisob o'rni va ahamiyati.
4. Xo'jalikdagi hisobning qanday turlari mavjud.
5. Xo'jalikdagi hisob turlariga qanday talablar qo'yiladi.
6. Hisobotlarida qanday o'leohov birliklari qo'llaniladi.
7. Banklar tizimida auditorlik tekshiruvini takomillashtirish.
8. Transport korxonalarida auditorlik tekshiruvini takomillashtirish.
9. Qo'shma korxonalarda tashabbus tarzidagi auditorlik tekshiruvini tashkil etish.
10. Investitsiya fondlarida auditorlik tekshiruvini takomillashtirish.
11. Sug'arta tashkilotlarida auditorlik tekshiruvini takomillashtirish.
12. Auditorlik xujjatlashirish xamda auditorlik hisoboti va xulosani tayyorlash.
13. Xujjat yurituvchi sub'ektlarning hisob siyosati va buxgalteriya hisobi tizimining auditi.
14. Korxonada moliya-xo'jalik faoliyatini auditorlik tekshirish.
15. Savbdan auditorlik tekshiruvini tashkil etish.
16. Ferner xujjatlarida auditorlik tekshiruvini takomillashtirish.
17. Majburiy auditni uslubiy jihatdan takomillashtirish.
18. Ixtiyoriy audit va boshqa professional xizmatlarni ko'rsatish uslublari.
19. Auditorlik faoliyatini kompyuterlashirishning asosiy yullari.
20. Auditorlik faoliyatida muximlik va tavakkalchilikni aniqlash yullari.

IV.2. Mustaqil ta'limni o'zlashtirish tartibi.

Mustaqil ta'lim mazmunu ma'ruza, seminar va amaliy mashg'ulotlar mavzulari asosida shakllantiriladi. Biroq mustaqil ta'lim ko'proq ma'ruza va seminar mashg'ulotlarida o'rganilgan masalalarni o'z ichiga qamrab oladi. Mustaqil ta'lim asosida o'rganilgan masalalar fan bo'yicha oraliq va yakuniy nazorat ishlari savollarida o'z aksini topadi.

Mustaqil ta'limni tayyorlashda mazkur fanning xususiyatlarini hisobga olgan holda quyidagishakllardan foydalanish tavsiya etiladi:

- darslik va o'quv qo'llanmalar bo'yicha mavzularni konspektlashirish;
- adabiyotlar asosida referat yozish;
- kitob va maqolalarga annotatsiya yozish;
- Internet tarmog'idan axborotlar izlash va tahtil etish.
- Mavzu yuzasidan taqdimot, slaydlarni tayyorlash
- Mavzu yuzasidan tezis va maqolalar nashr qilish
- Mavzu yuzasidan glossariy tayyorlash
- Mavzu yuzasidan videorolik tayyorlash

III. I. Seminar mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Seminar mashg'ulotlarida talabalar boshqaruv psixologiyasi fanidan ma'ruza darslarida olgan nazariy bilimlarini mustahkamlash bilan birga, seminarlar mavzulari bo'yicha tayyorgarlik ko'rish jarayonida qo'shimcha adabiyotlar va mambalar bilan

uning nazariyasi buxgalteriya hisobini tashkil etish texnikasi, predmeti va usulini urgatadi. Bu fan xalk xujaligi tarmoklarida buxgalteriya hisobini yuritish usullarini urganib, umumlashirib, uning ilgor usullarini joriy etish bilan shugullanadi. Shu bilan birga bu fan boshka mamakatlar buxgalteriya hisobini yuritish usullarining ilgor shakllarini xalk xujaligi tarmoklariga joriy etish yullarini ishlab chikadi va amaliyotga joriy etishga tavsiya etadi. Kishilik jamiyatining hamma bosqichlarida ham xalk xo'jaligidagi hisob turlariga talab mavjud bo'lgan. Chunki xalk xo'jalik hisobinsoniyat uchun zarur bo'lgan iste'mol buyumlari, kiyim-kechak, oziq-ovqat va boshqalarni ishlab chiqarish, taqsimlashni hisobga olish demakdir, har bir jamiyatning ham asosiy maqsadi zaruriy buyumlarni ishlab chiqarish, ayirboshlash, taqsimlashdan iborat. Bu maqsadni amalga oshirish uchun kishilar ijtimoiy hayotida sodir bo'layotgan voqea va hodisalarni kuzatish, jamiyatda mavjud bo'lgan mehnat buyumlari, mehnat qurollarini, hamda mehnat jarayonlarini hisobga olib borish zarur bo'ladi. Xuddi shu vazifani esa xalk xo'jalik hisobi bajaradi.

II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

III.1. Fanning tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

III semestr

1-mavzu: Buxgalteriya hisobi va audit faniga kirish. Fanning predmeti, obekti va metodlari (2 soat)

Xo'jalik hisobining mohiyati va funksiyalari, qo'llaniladigan o'leohovlar, xo'jalik hisobining turlari va ularning tavsifi. Buxgalteriya hisobining umumiy tavsifi. Buxgalteriya hisobining predmeti, obektlari va metodi.

2-mavzu: Buxgalteriya balans (2 soat)

Buxgalteriya balansning mohiyati va tuzilishi. Buxgalteriya balanslarining turkumlanishi. Xo'jalik muomalalari ta'sirida balansda ro'y beradigan o'zgarishlar va ularning tavsifi. Buxgalteriya balans. Buxgalteriya hisobining hisobotlari va ikkiyoqlama yozuv. Buxgalteriya hisobi shotlarning turkumlanishi va shotlar rejasini

3-mavzu: Xo'jalik operatsiyalarini xujjatlashirish (2 soat)

Daslabki kuzatish, hujjatlashirish va hujjatlarining turkumlanishi. Hujjatlarining rekvizitlari, shakllari, ularni unifikatsiyalash va standartlash. Hujjatlarini rasmilashirish, tekshirish va ularga ishlov berish. Hujjatlar aylanishi, arxivi va saqlanishini tashkil etish. Aktivlar va majburiyatlarini inventarizatsiya qilish

4-mavzu: Buxgalteriya hisobida aktivlar va majburiyatlarini baholash (2 soat)

Baholashning mohiyati, ahamiyati va prinsiplari. Materiallarni kiringa olish vaqtida baholash. Materiallarni hisobdan chiqarish vaqtida baholash. Asosiy vositalarni va nomoddiy aktivlarni baholash. Tayyor mahsulotlarni baholash. Mahsulot (ish, xizmatlar) tannarxini kalkulyatsiyalash. Asosiy xo'jalik jarayonlarini hisobga olish metodologiyasi. Buxgalteriya hisobining registrlari va shakllari

5-mavzu: Buxgalterlik (moliyaviy) hisobot (2 soat)

Hisobotning mohiyati va ahamiyati. Hisobotlarning turlari, tarkibi va unga qo'yiladigan talablar. Moliyaviy hisobotni taqdim etish va uni e'lon qilish. Buxgalteriya hisobini normativ-huquqiy tartibga solish tizimi. Korxonaning hisob siyosati. Buxgalteriya hisobi va hisobotini tashkil etish. Buxgalteriya hisobi rivojlanishining tarixiy jihatlari. Buxgalteriya hisobining zamonaviy nazariyalari va modellari

tanishish orqali qo'shimcha bilim oladilar. Natijada, ularning bilim doiralari ilmiy jihatdan asoslangan holda kengayadi.

1-MAVZU: BUXGALTERIYA HISOBIDA AUDIT FANIGA KIRISH. FANNING PREDMETI, OBEKTI VA METODLARI (2-soat)

Reja:

- 1.1. Xo'jalik hisobining mohiyati va funksiyalari, qo'llaniladigan o'lchovlar, xo'jalik hisobning turlari va ularning tavsifi
- 1.2. Buxgalteriya hisobining umumiy tavsifi
- 1.3. Buxgalteriya hisobining predmeti, obektlari va metodi

2-MAVZU: BUXGALTERIYA BALANSI (2-soat)

Reja:

- 2.1. Buxgalteriya balansining mohiyati va tuzilishi. Buxgalteriya balanslarining turkumlanishi
- 2.2. Xo'jalik muomalalari ta'sirida balansda ro'y beradigan o'zgarishlar va ularning tavsifi.
- 2.3. Buxgalteriya hisobining hisoblari va ikkiyoqlama yozuv
- 2.4. Buxgalteriya hisobi schotlarining turkumlanishi va schotlar rejasi

3-MAVZU: XO'JALIK OPERATSIYALARINI HAJJATLASHTIRISH (2-soat)

Reja:

- 3.1. Daslabki kuzatish, hujjatlashirish va hujjatlarining turkumlanishi. Hujjatlarining rekvizitlari, shakllari, ularni unifikatsiyalash va standartlash
- 3.2. Hujjatlarni rasmiylashtirish, tekshirish va ularga ishlov berish. Hujjatlar aylanishi, arxivi vasaqlanishini tashkil etish
- 3.3. Aktivlar va majburiyatlarini inventarizatsiya qilish

4-MAVZU: BUXGALTERIYA HISOBIDA AKTIVLAR VA MAJBURIYATLARNI BAHOLASH (2-soat)

Reja:

- 4.1. Baholashning mohiyati, ahamiyati va prinsiplari. Materiallarni kiringa olish vaqtida baholash
- 4.2. Materiallarni hisobdan chiqarish vaqtida baholash. Asosiy vositalarni va nomoddiy aktivlarni baholash. Tayyor mahsulotlarni baholash.
- 4.3. Mahsulot (ish, xizmatlar) tamarxini kalkulyatsiyalash
- 4.4. Asosiy xo'jalik jarayonlarini hisobga olish metodologiyasi
- 4.5. Buxgalteriya hisobining registrlari va shakllari

5-MAVZU: BUXGALTERLIK (MOLLYAVIY) HISOBOT (2-soat)

Reja:

- 5.1. Hisobotning mohiyati va ahamiyati. Hisobotlarning turlari, tarkibi va unga qo'yiladigan talablar. Mollyaviy hisobotni taqdim etish va uni e'lon qilish
- 5.2. Buxgalteriya hisobini normativ-huquqiy tartibga solish tizimi
- 5.3. Korxonaning hisob siyosati. Buxgalteriya hisobi va hisobotini tashkil etish
- 5.4. Buxgalteriya hisobi rivojlanishining tarixiy jihatlari
- 5.5. Buxgalteriya hisobining zamonaviy nazariyalari va modellari

III. 2. Amaliy mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsifalar

Bozor iqtisodiyoti sharoitida mulkchilik shakllaridan qat'iy nazar boshqaruv faoliyatini

to'g'ri tashkil qilish muhim ahamiyatga ega. Shu boisdan, xo'jalik yurituvchi sub'ektlar ham ishlab chiqarish jarayonini boshqarishda, shuningdek, bevosita bozordagi raqobatni e'tiborga olib qancha, nima va qanday mahsulot ishlab chiqarishni rejalashtirimo'yi lozim. Shu bilan bir qatorda mavjud resurslarda samarali foydalanib, mahsulot tamarxini imkon qadar bozorbo'p va xaridorlarning ehtiyojlariga mos ravishda raqobatbardoshli hamda sifatlil mahsulot ishlab chiqarishga, shuningdek, koxonaning mollyaviy xo'jalik faoliyatiga xolisona baho berish, uning mollyaviy barqororligini ta'minlash, mollyaviy natijalarini to'g'ri aniqlash, moddiy-mollyaviy barqororligini oqilona foydalanish imkoniyatlarini hisoblab topish muhim ahamiyatga ega.

"Buxgalteriya va audit" fanini o'rganishning asosiy maqsadi-buxgalteriya hisobi va auditning usullarini o'rganish; hisob, audit va taxlini axborot manbalari bilan ta'minlash, hisob va analitik usullarini shakllantirish; boshqarish va mollyaviy hisobning tamoyillarini o'rganish; ichki ishlab chiqarish va tashqi mollyaviy holatini taxlil qilish; ichki va tashqi audit usullarini o'rganish; mollyaviy barqarorlik va to'lov qobiliyatini ko'rsatkichlarini aniqlash va xakozolardan iborat.

1-MAVZU: BUXGALTERIYA HISOBINING UMUMIY TAVSIFI (2-soat)

1-amaliy mashg'ulot rejas:

- 1.1. Xo'jalik hisobining mohiyati va boshqaruv tizimidagi ahamiyati.
- 1.2. Buxgalteriya hisobining umumiy tavsifi.

2-MAVZU: BUXGALTERIYA BALANSI. BUXGALTERIYA HISOBINI (2-soat)

2-amaliy mashg'ulot rejas:

- 2.1. Buxgalteriya balansini.
- 2.2. Buxgalteriya hisobining schotlari va ikkiyoqlama yozuv.
- 2.3. Buxgalteriya hisobi hisobining turkumlanishi va schotlar rejasi

3-MAVZU: XO'JALIK OPERATSIYALARINI HAJJATLASHTIRISH. BUXGALTERIYA HISOBIDA AKTIVLAR VA MAJBURIYATLARNI BAHOLASH (2-soat)

3-amaliy mashg'ulot rejas:

- 3.1. Xo'jalik operatsiyalarini hujjatlashirish.
- 3.2. Aktivlar va majburiyatlarini inventarizatsiya qilish.
- 3.3. Buxgalteriya hisobida aktivlar va majburiyatlarini baholash

4-MAVZU: MAHSULOT TANNARXINI KALKULATSIYALASH. ASOSIY XO'JALIK JARAYONLARINI HISOBGA. BUXGALTERIYA HISOBINING REGISTRLARI VA SHAKLLARI

4-amaliy mashg'ulot rejas:

- 4.1. Mahsulot tamarxini kalkulyatsiyalash.
- 4.2. Asosiy xo'jalik jarayonlarini hisobga.
- 4.3. Buxgalteriya hisobining registrlari va shakllari

5-MAVZU: BUXGALTERIYA HISOBINI NORMATIV-HUQUQIY TARTIBGA SOLISH TIZIMI. BUXGALTERIYA HISOBINI MOLLYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARIGA MUVOFIQ ISLOH QILISH (2-soat)

5-amaliy mashg'ulot rejas:

- 5.1. Buxgalterlik (mollyaviy) hisobot.
- 5.2. Buxgalteriya hisobini normativ-huquqiy tartibga solish tizimi.
- 5.3. Buxgalteriya hisobi va hisobotini tashkil etish.
- 5.4. Buxgalteriya hisobini mollyaviy hisobotning xalqaro standartlariga muvofiq isloh qilish

Fan/Modul kodi 351BNYAM04	O'quv yili 2022-2023	Semestr III	Kreditlar 2
Fan/Modul kodi Tadov	Ta'lim tili O'zbek		Haftadagi dars soatlari 2
Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
1.	30	30	60
2.			
	Hammasi	Jami auditoriya	Ma'ruza
	60	30	10
			Amaliy
			10
	Jami	30	10
			Seminar
			10
			10
			30

I. Fanning mazmuni - Bozor iqtisodiyoti sharoitida mulkchilik shakllaridan qat'iy nazar boshqaruv faoliyatini to'g'ri tashkil qilish muhim ahamiyatga ega. Shu boisdan, xo'jalik yurituvchi sub'ektlar ham ishlab chiqarish jarayonini boshqarishda, shuningdek, bevosita bozordagi raqobati e'tiborga olib qancha, nima va qanday mahsulot ishlab chiqarishni rejalashtirishga i'timodli bo'ladi. Shu bilan bir qatorda mavjud resurslardan samarali foydalanib, mahsulot tamarini imkon qadar qadard bozorbop va xaridorlarning ehtiyojlariga mos ravishda raqobatchadoshlik hamda sifatli mahsulot ishlab chiqarishga, shuningdek, koxonaning moliyaviy xo'jalik faoliyatiga xolisona baho berish, uning moliyaviy barqarorligini ta'minlash, moliyaviy natijalarini to'g'ri aniqlash, moddiy-moliyaviy resurslardan oqilona foydalanish imkoniyatlarini hisoblab topish muhim ahamiyatga ega. "Buxgalteriya va audit" fanini o'qitishning asosiy maqsadi- buxgalteriya hisobi, iktisodiy taxil va auditning usullarini o'rganish, hisob, audit va taxilni axborot manbalari bilan ta'minlash, hisob va analitik usullarini shakllantirish; boshqarish va moliyaviy hisobning asosiy tamoyillarini argumanish; ichki ishlab chikarish va tashki moliyaviy xolati taxil qilish; idki va tashki audit usullarini argumanish; moliyaviy barkarorlik va tulov kobiliyati kursatkidhlarini aniqlash va x.k. "Buxgalteriya hisobi, iktisodiy taxil va audit fani "Xalkaro turizm", "Xalkaro iktisodiy munosabatlar va "Xalkaro biznes fakultetlarida ta'lim olayotgan bakalavr yunalishidagi talabalar uchun muljallangan O'rganilayotgan fan tarkibida buxgalteriya hisobining xalqaro andozalariga katta ahamiyat berilgan. "Moliyaviy va boshqaruv hisobi fanini o'rganishda "Xalqaro iqtisodiy munosabatlar", "Marketing asoslari", "Makro va mikroiktisodiyot va boshqa shu kabi iqtisodiy fanlarni birgalikda o'rganish maqsadga muvofiqdir.

Fanni o'qitishning maqsadi - Bu fan iqtisodiy fanlardan biri bo'lib, uning nazariyasi buxgalteriya hisobini tashkil etish texnikasi, predmeti va usulini o'rgatadi. Bu fan tarmoqlarida buxgalteriya hisobini yuritish usullarini o'rganib, umumlashtirib, uning ilg'or usullarini joriy etish bilan shug'ullanadi. Shu bilan birga bu fan boshqa mamlakatlar buxgalteriya hisobini yuritish usullarining ilg'or shakllarini xalq ho'jaligi tarmoqlariga joriy etish yo'llarini ishlab chiqardi va amaliyotga joriy etishga tavsiya etadi. Kishilik jamiyatining hamma bosqichlarida ham xalq xo'jaligidagi hisob turlariga talab mavjud bo'lgan. Chunki xalq xo'jalik hisobi insoniyat uchun zarur bo'lgan iste'mol buyumlari, kiyim-kechak, oziq-ovqat va boshqalarni ishlab chiqarish, taqsimlashni hisobga olish demakki Har bir jamiyatning ham asosiy maqsadi zaruriy buyumlarni ishlab chiqarish, ayirib olish, taqsimlashdan iborat. Bu maqsadni amalga oshirish uchun kishilar ijtimoiy hayotidanosir bo'layotgan voqea va hodisalarni kuzatish, jamiyatda mavjud bo'lgan mehnat buyumlari, mehnat qurollarini, hamda mehnat jarayonlarini hisobga olib borish zarur bo'ladi.

Fanni o'qitishning vazifalari - Buxgalteriya va audit - iktisodiy fanlardan biri b'lib,

5.	<p>V. Ta'lim natijalari/Kasbiy kompetensiyalar. Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:</p> <ul style="list-style-type: none"> Buxgalteriya hisobi va audit fanining predmeti va usullari, buxgalteriya balans, pul mablag'lari va valyuta operatsiyalari hisobi, mehnat va ish haqi hisobi, tovar va moddiy zahiralari hisobi haqida tassavur va bilimga ega bo'lish; Moliyaviy va boshqaruv hisobining nazariy asoslari, iqtisodiy rivojlanish qonunlari, asosiy tushunchalar, iqtisodiy jarayonlarning xususiyatlarini bilishi va ulardan foydalanish ko'nikmalariga ega bo'lish; Talaba ta'lim muassasalarining moliyaviy hisobotlarini tushinishi va tahlil qila olishi, iqtisodiy yechimlar bo'yicha qarorlar qabul qila olish ko'nikmasiga ega bo'lishi kerak.
6.	<p>VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari.</p> <ul style="list-style-type: none"> Ma'ruzalar; Interfaol keysy-stadiylar; Seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); Guruhlarda ishlash; Taqdimotlarni qilish; Individual loyihalar; Jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
7.	<p>VII. Kreditlarni olish uchun talablar.</p> <p>Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish, joriy nazorat, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishini topshirish.</p> <p>Joriy nazorat, joriy nazorat semestr davomida seminar mashg'ulotlariga ajratilgan soatlar (jutilik) dan kelib chiqib umumiy 30 ball bilan baholanadi.</p> <p>Jami seminar mashg'ulotlari bo'yicha o'zlashtirish natijalari 100 ballik tizimda 30 ball bilan baholanadi</p> <p>Oraliq nazoratlar: Oraliq nazoratlar semestr davomida ma'ruza mashg'ulotlari o'quv soatidan kelib chiqqan holda I marta o'tkaziladi. Oraliq nazorat 100 ballik tizimda 20 ball bilan baholanadi. Oraliq nazorat ishi tarkibida mustaqil ta'lim topshirig'i kiradi.</p> <p>Oraliq va joriy nazorat uchun ajratilgan ballning 60% ini to'plagan talabalarga yakuniy nazorat topshirishiga ruxsat beriladi.</p> <p>Yakuniy nazorat</p> <p>Yakuniy nazorat yozma yoki test shaklida o'tkaziladi. Talabaning yakuniy nazoratdagi o'zlashtirishi 100 ballik tizimda 50 ball bilan baholanadi va yakuniy nazorat uchun ajratilgan ballning 60% ini to'plagan talabalar fanni o'zlashtirgan hisoblanadi</p>
8.	<p>VIII. Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati Rahbariy adabiyotlar:</p> <ol style="list-style-type: none"> Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. - Toshkent: "O'zbekiston", 2017. - 488 b. <p>Asosiy adabiyotlar</p> <ol style="list-style-type: none"> Quljonov O., Xusimov I., Jumanazarov S. Buxgalteriyahisobi nazariyasi. O'quv qo'llanma. -T.: Iqtisod-moliya, 2018 y. 237-bet Xusanov B., G'aniyev Z., Muhammedova D., Boshqaruv hisobi. O'quv qo'llanma. -T.: